

Piotr Woźniak

Zabytkowe organy w kościele parafialnym w Hannie

Radzyński Rocznik Humanistyczny 9, 25-32

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Woźniak

Zabytkowe organy w kościele parafialnym w Hannie

Na samym krańcu Polski, w Hannie nad Bugiem, w powiecie włodawskim województwa lubelskiego, znajduje się mały, barokowy, drewniany pounicki kościółek parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, wybudowany w 1739 r., a w 1750 r. wyposażony przez księcia Hieronima Floriana Radziwiłła¹. Oprócz niewątpliwych walorów wystroju wnętrza, które zdobi iluzjonistyczne ludowe malarstwo ścienne, posiada on też dosyć skromne, małe, ale bardzo bogate w historię organy o charakterze pozytywu.

Chociaż kościoły unickie były już w XVIII w. wyposażone w organy², jednak te obecnie istniejące w Hannie nie zostały przeznaczone od razu dla tej świątyni. Tamtejszy instrument zapewne został zniszczony w 1875 r., gdy władze carskie zamieniły kościół na cerkiew prawosławną. W 1918 r. świątynia została rekuncyliowana, a w 1924 r. wznowiono tu parafię. Omawiane organy trafiły do Hanny dopiero w drugiej połowie XX w., bowiem pierwotnie należały do kościoła w Huszczy, obecnie powiat Biła Podlaska, województwo lubelskie. Warto więc prześledzić dosyć zawile dzieje tego wiekowego instrumentu.

Kościół parafialny pw. Trójcy św. w Huszczy istniał już w 1585 r.³ W 1717 r. afiliowano go do parafii w Kodniu. Kolejny kościół drewniany, wybudowany w 1811 r. staraniem ks. Franciszka Brodzickiego, spalił się w wyniku działań wojennych w 1915 r. W 1885 r. rząd carski zlikwidował tu parafię, którą przywrócono w 1905 r. Obecny kościół murowany w stylu eklektycznym został wybudowany w latach 1939-1949. W II poł. XIX w. do parafii należało 2700 wiernych. W 1827 r. wieś Huszcza liczyła 194 domy

¹ *Katalog Diecezji Siedleckiej 2003*, red. E. Darmoch, Siedlce 2003, s. 544, 545.

² Organ były np. w kościele unickim w Terespolu, obecnie znajdują się w Neplach.

³ *Katalog Diecezji Siedleckiej ...*, dz. cyt., s. 123, 124.

i 939 mieszkańców⁴.

Na początku XVIII w. w kościele huszczańskim nie było żadnych organów. Potwierdzają to dokumenty archiwalne z 1717 r.⁵ i 1723 r.⁶ oraz wypisy ks. Jana Wadowskiego z akt wizytacyjnych z 1723 r.⁷ Taka sytuacja miała miejsce również w 1726 r., gdyż nawet nie prowadzono wówczas wydatków na utrzymanie organisty⁸. Śpiewem podczas nabożeństw kierował kantor gregoriański.

Pierwsza wzmianka na temat organów pochodzi dopiero z 1761 r. Zapisano wówczas: „Organum sive Positivum modicum a terra elevatum Sex vocum existit, cum Tubis Ligneis”, a więc był to sześciogłosowy pozytyw, czyli małe organy, z drewnianymi piszczałkami, ustawiony na podłodze kościoła⁹.

Kolejne informacje dotyczące organów znajdują się dopiero w dokumentach dziewiętnastowiecznych i prawdopodobnie dotyczą one już istniejącego obecnie instrumentu.

Około 1800 r. w kościele w Huszczy znajdowały się małe organy oraz dwa kotły, zapewne procesyjne,¹⁰ podobnie w 1811 r.¹¹ Zapisy w inwentarzu parafii Huszcza z 1834 r. wspominają tylko o obecności organisty oraz występowaniu wymienionych uprzednio dwóch kotłów¹². Ciekawym dokumentem jest wykaz porównujący inwentarz parafialny z 1837 r. z tym sporządzonym podczas wizytacji w 1811 r.¹³ Wynika z niego, że już na początku dziewiętnastego wieku w kościele były organy o siedmiu głosach. Wiadomość ta wydaje się ważna, gdyż zachowany do dziś instrument ma tyle samo rejestrów. Byłaby to najstarsza, znana dotąd wzmianka dotycząca tychże organów, dziwi jednakże fakt, iż w przytaczanym już inwentarzu z 1834 r., brak informacji o ich istnieniu. Z dokumentu z 1837 r. wynika, że organy były wówczas remontowane.

⁴ Kajetan Kraszewski [hasło] *Huszcza*, [w] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. Filip Sulimierski i inni, t. III, Warszawa 1882, s. 228.

⁵ Archiwum Diecezjalne w Siedlcach (dalej: ADS), Akta Dawnej Diecezji Łuckiej i Brzeskiej w Archiwum Diecezjalnym w Siedlcach (dalej: ADDSiB), sygn. 159 D – Liber in quo inveniuntur descriptiones statuum ecclesiarum parochialium in dioecesi Luceoriensi et Brestensi positarum et aliarum erectiones ex fragmentis e XVII et XVIII saeculis, compositus et confectus in anno 1831., k. 104 v.

⁶ ADS, ADDSiB, sygn. 130 D – Acta visitationum ecclesiarum parochialium sub regimine R. D. Stephani Boguslaj Rupniewski episcopi Luceoriensis et Brestensis in anno 1727 peractarum., k. 294 r.

⁷ Polska Akademia Umiejętności i Polska Akademia Nauk w Krakowie (dalej: PAU i PAN Kraków), Jan Wadowski, Wypisy źródłowe i notaty do dziejów diecezji chełmskiej, lubelskiej, łuckiej i podlaskiej, sporządzone przez Jana Ambrożego Wadowskiego, sygn. rkp. 2386, mikrofil 702., k. 136 r.

⁸ ADS, ADDSiB, sygn. 128 D – Congregationes decanales in decanatu Bielscensi, Branscensi, Drohicensi, Janoviensi ex anno 1722 et visitationes variorum decanatum dioecesis Luceoriensis et Brestensis anno 1726 peractae., k. 103 r.; PAU i PAN Kraków, Jan Wadowski, dz. cyt., k. 136 r.

⁹ ADS, ADDSiB, sygn. 136 D – Visitatio generalis decanatus Janoviensis ex mandato R. D. Antonii Erasmi Wołowicz episcopi Luceoriensis et Brestensis expedita per me Antonium Michaellem Węgierski canonicum Brestensem et praepositum Branscensem, junii anno 1761 peracta., k. 133 v.

¹⁰ Archiwum Archidiecezjalne Lubelskie, sygn. Rep. 62 IV b. 2 – Akta Konsystorza Podlaskiego – Akta Kościoła w Huszczy 1796-1803, karty niepaginowane (dalej: b.p.)

¹¹ ADS, Akta Dekanalne dekanatu Janowskiego., Lit.: J., Dział: V., Nr. porz. 5., Tom I., Zaczęte 29.10.1811 r., Skończone 20.10.1812 r., s. 4, 6.

¹² Tamże, sygn. 452 – Inwentarze niektórych kościołów Dyecezyi Podlaskiej od roku 1830-1835., k. 277 r., 279 v.

¹³ ADS, Akta Parafii w Huszczy, dekanatu wisznickiego, Lit.: H., Dział: IV., Nr. porz. 8., Tom I, Zaczęte 2.07. 1862 r., Skończone 30.01.1981 r. (dalej: Akta Parafii w Huszczy) – Porównanie inwentarza parafialnego sporządzonego podczas wizytacji biskupa Skarszewskiego w 1811 r. ze stanem na dzień 12/27 stycznia 1837 r., b.p.

Kolejna renowacja instrumentu miała miejsce w 1861 r.¹⁴ Warto przy tym wspomnieć, że w 1863 r. również w kaplicy cmentarnej znajdowały się organy¹⁵. Był to zapewne nowy pozytyw, gdyż kaplica została wybudowana w 1856 r.¹⁶ W 1885 r. władze carskie zamknęły świątynię, wobec czego nie używano organów przez prawie ćwierć wieku. Otworzono ją dopiero po ukazie tolerancyjnym w 1905 r.¹⁷

¹⁴ ADS, Akta Parafii w Huszcy, b.p.

¹⁵ Tamże – Stan Funduszów Kościoła Parafialnego Huszczańskiego będący, 1863 r., b.p.

¹⁶ W. Pińczuk, J. Kuszneruk, *Huszcza dawniej i dziś, monografia parafii, rys geograficzny, historyczny i obyczajowy*, Warszawa-Huszcza 2000, s. 31.

¹⁷ Tamże, s. 32.

Podczas pierwszej wojny światowej instrumentowi groziło wielkie niebezpieczeństwo, ponieważ w 1915 r. wycofujące się wojska rosyjskie spaliły drewniany kościół w Huszczy: „Dnia 15 sierpnia 1915 roku w parafii Huszczańskiej Rosjanie, ustępując przed Niemcami spalili doszczętnie: Kościół; [...] pozostała tylko Kaplica z drzewa sosnowego na cmentarzu grzebalnym, która obecnie zastępuje Kościół”, zaradni parafianie zdążyli jednakże ocalić całe wyposażenie świątyni przed zniszczeniem¹⁸. Nabożeństwa odbywały się odtąd w drewnianej kaplicy cmentarnej.

Następne wzmianki na temat organów pochodzą dopiero z 1919 r.¹⁹ Instrument nie ucierpiał w czasie wojny, wart był 4000 rubli, jednakże podana wówczas ilość 10 głosów była błędna²⁰. Organy wymagały już wtedy naprawy. Remont sfatygowanego pozytywu wykonał jeszcze w tym samym roku organmistrz Polikarp Sosnowski, który umieścił inskrypcję z informacją wewnątrz szafy organowej: „Reperowany i strojony 22 sierpnia 1919 r. Polikarp Sosnowski”²¹. Potwierdza to także zapis w inwentarzu z 1921 r.: „Organ, budowy prostej, stary, drewniany w roku 1919 poreperowany i nastrojony przez organmistrza Sosnowskiego, piszczałek niebrak. Stan podstawy, balustrady chóru i organów jest w średnim stanie”²². W 1921 r. organy, jak wynika z inwentarza z tegoż roku, były już w nienajlepszym stanie²³. Cztery lata później, w 1925 r., instrument znów wymagał remontu, miał tylko cztery głosy²⁴. W tym więc okresie organy musiały ucierzeć z bliżej nieznanych przyczyn, gdyż jeszcze w 1921 r. posiadały komplet piszczałek²⁵. Jest to tym bardziej zdumiewające, że zazwyczaj piszczałki metalowe (cynowe) ginęły w trakcie działań wojennych, jako doskonały surowiec do wyrobu pocisków artyleryjskich. Zdarzało się to bardzo często w ostatnich latach pierwszej wojny światowej. Zachowane dokumenty relacjonują jednak, iż nie stało się tak w Huszczy.

Kolejna informacja o pozytywie, czyli tychże małych organach, pochodzi dopiero z 1954 r., kiedy miał miejsce jego remont.²⁶ Uzupełniono wówczas piszczałki brakujących głosów. Możliwe, że prace te wykonał działający pręźnie w tych okolicach warszawski organmistrz Antoni Grygorcewicz, brak jednakże na ten temat informacji. Odrestaurowane organy przeniesiono wówczas z kaplicy cmentarnej do nowego kościoła²⁷. O tym remoncie świadczy także wzmianka w wizytacji z 1955 r.²⁸

Według dokumentów inwentaryzatorskich Narodowego Instytutu Dziedzic-

¹⁸ ADS, Akta Parafii w Huszczy – Inwentarz kościelny parafii Huszczańskiej Dekanatu Bialskiego Diecezji Podlaskiej, 1921 r., s. 1; Protokół wizytacji kanonicznej parafii Huszcza odbytej przez biskupa sufragana podlaskiego Czesława Sokołowskiego, 1921 r., k. 1 v., 2 r.; W. Pińczuk, J. Kuszneruk, dz. cyt., s. 32.

¹⁹ ADS, Akta Parafii w Huszczy – Inwentarz kościelny parafii Huszcza dekanatu Tuczniańskiego dyecezyi Podlaskiej, 1919 r., b.p.

²⁰ ADS, Akta ogólne, Straty Wojenne., Lit.: S., Dział III, Nr. porz. 15., Tom I., Zaczęte 20.01.1918 r., Skończone 19.04.1919 r., b.p.

²¹ Zob. S. Sosenko, Dzieje parafii świętej Trójcy w Huszczy (lata 1659-1949), maszynopis pracy magisterskiej, Papięski Wydział Teologiczny w Warszawie, sekcja św. Jana Chrzyciela, Warszawa 2001, s. 55.

²² ADS, Akta Parafii w Huszczy – Inwentarz Kościelny parafii Huszczańskiej..., dz. cyt., s. 7.; Narodowy Instytut Dziedzictwa [dalej: NID], Wiktor Łyjak, koperta ODZ, *Hanna*, 1987 r.

²³ Zob. przyp. 22.

²⁴ ADS, Akta Parafii w Huszczy – Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Huszcza, 1925 r., b.p.

²⁵ Zob. przyp. 22.

²⁶ ADS, Akta Parafii w Huszczy – Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Huszcza, 1954 r., b.p.

²⁷ W. Pińczuk, J. Kuszneruk, dz. cyt., s. 49.

²⁸ ADS, Akta Parafii w Huszczy; tamże, Akta ogólne, Wizytacje Biskupie Kanoniczne. Protokoły., Lit.: W., Dział III, Nr. porz. 3., Tom XIII., Zaczęte 1.07.1952 r., Skończone 6.02.1959 r. – Protokół wizytacji kanonicznej parafii Huszcza odbytej przez biskupa sufragana podlaskiego Mariana Jankowskiego, 1955 r., k. 3.

twa w Warszawie, jeszcze jedna naprawa organów miałyby odbyć się w 1964 r., lecz ta informacja nie znajduje potwierdzenia w źródłach archiwalnych²⁹. Możliwe, że odnosiła się ona do czasu przenosin instrumentu z Huszczy do innej parafii, bowiem w 1965 r., staraniem ówczesnego proboszcza w Huszczy, ks. Józefa Moniuszki, zabytkowy instrument sprzedano do nadbużańskiej parafii w Hannie³⁰, gdzie zamiast organów była jedynie fisharmonia³¹. W Huszczy natomiast, wspomniany już organmistrz Antoni Grygorcewicz, ustawił istniejące do dziś, pochodzące z początku XX w., piętnastogłosowe, pneumatyczne organy, o dwóch manualach z pedałem³², złożone z części większego instrumentu, zapewne firmy *Klimosz i Dyrzslag* z Rybnika³³. Możliwe, że translokacji instrumentu podjął się również organmistrz Antoni Grygorcewicz. Nie wiadomo jednakże na jakiej podstawie *Katalog Zabytków Sztuki*, a za nim Jerzy Gołos podają, iż przenosiny organów z Huszczy do Hanny miały miejsce w 1967 r.³⁴

Wspomniane zabytkowe organy, zostały wyremontowane podczas ustawiania w nowej świątyni. Trudno uznać, aby podana informacja, jakoby organy miały wtedy osiem głosów, była prawdziwa³⁵.

Warto nadmienić, że kupnem organów huszczańskich zainteresowany był również proboszcz z niedalekiego Rozkopaczewa, jednakże ostatecznie wybrał on sprzedawany także w tym samym czasie stary instrument z kościoła w Wisznicach³⁶.

O pozytywie wzmiankowano jeszcze w 1967 r., podając, zapewne w wyniku niedoinformowania, znów nieprawidłową liczbę ośmiu głosów.³⁷ Oprócz nowo sprowadzonego pozytywu, w kościele w Hannie znajdowała się jeszcze wzmiankowana w latach 20. XX w., stara fisharmonia³⁸.

W 1971 r. organy były w dobrym stanie, wymagały jedynie oczyszczenia,³⁹ podobnie w 1987 r., podczas badań Wiktora Łyjaka⁴⁰. Szafa organowa miała wtedy kolor brązowy z elementami pozłacanymi. W 1995 r. organy zostały wpisane do rejestru za-

²⁹ Zob. NID, ankieta ODZ 1970 r., *Hanna*.

³⁰ W. Pińczuk, J. Kuszneruk, dz. cyt., s. 49, 50.

³¹ ADS, Akta Parafii w Hannie, dekanatu włodawskiego (dalej: Akta Parafii w Hannie), Lit.: H., Dział: IV., Nr. porz. 2., Tom I., Zaczęte 2.07.1919 r., Skończone 17.03.1980 – Inwentarz fundi instructi parafii Hanna, 1924 r., k. 108v.; Protokół wizytacji dziekańskiej parafii Hanna, 1925 r., k. 100v.

³² Tamże, Akta Parafii w Huszczy; tamże, Akta ogólne, Wizytacje Kanoniczne Biskupie. Protokoły., Dział: III., Lit.: W., Nr. porz. 3., Tom XIV., Zaczęte 12.07.1960 r., Skończone 15.05.1971 r. Protokół wizytacji kanonicznej parafii Huszcza odbytej przez biskupa sufragana podlaskiego Wacława Skomoruchę, 1965 r., k. 2; W. Pińczuk, J. Kuszneruk, dz. cyt., s. 50.

³³ Za informację dziękuję Panu mgr. Grzegorzowi Kowieskiemu z Huszczy; S. Sosenko, dz. cyt., s. 69.

³⁴ R. Brykowski, E. Smulikowska (red.), *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. VIII (*województwo lubelskie*), z. 18 (*powiat włodawski*), Warszawa 1975, s. 9.; J. Gołos, *Polskie organy i muzyka organowa*, Warszawa 1972, s. 308, tenże, *The polish organ*, Warszawa 1992, s. 289.

³⁵ ADS, Akta Parafii w Hannie – Kwestionariusz wizytacji biskupiej kościoła oraz inwentarza kościelnego, 1976 r., k. 4.

³⁶ Tamże, Akta Parafii w Wisznicach, dekanatu wisznickiego, Lit.: W., Dział: IV, Nr. porz. 12., Tom I., Zaczęte 30.07.1858 r., Skończone 14.01.1980 r. – Pismo proboszcza parafii Rozkopaczew ks. A. Sacharskiego do biskupa podlaskiego Ignacego Świrskiego, 1966 r.; Pismo proboszcza parafii Wisznice ks. Bronisława Turskiego do biskupa podlaskiego Ignacego Świrskiego, 1966 r.

³⁷ Tamże, Akta Parafii w Hannie – Aneks dla inwentarza fundi instructi. Od grudnia 1962 r. do 15. go lipca 1967 r., b.p.

³⁸ Zob. przyp. 31.

³⁹ NID, Anatoliusz Czerepiński, karta ODZ *Hanna*, organy, 1971 r.

⁴⁰ Tamże, Wiktor Łyjak, dz. cyt.

bytków⁴¹.

Niestety, do dziś nie udało się wyjaśnić kiedy dokładnie i przez kogo te organy zostały wybudowane. Cechy stylistyczne prospektu, struktura organów oraz zachowane informacje archiwalne pozwalają stwierdzić, że organy powstały najpewniej na przełomie XVIII i XIX w. *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce* określa prospekt organowy jako barokowy i datuje czas jego powstania na ok. 1700 r.⁴² Taką samą informację za *Katalogiem Zabytków* podaje Jerzy Gołos⁴³. Zapisy w karcie ewidencyjnej *Hanna* Ośrodka Dokumentacji Zabytków (ODZ), informują, że organy wybudowano w połowie XVIII w.⁴⁴ Według innych badaczy, jak Małgorzata Trzaskalik-Wyrwa, pozytyw powstał w II połowie XVIII w.⁴⁵, natomiast Wiktor Łyjak datuje instrument na przełom XVIII i XIX w.,⁴⁶ co wydaje się najbliższe prawdzie⁴⁷. Podobne stwierdzenie występuje w decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białej Podlaskiej o wpisaniu organów do rejestru zabytków pod numerem B-56: „instrument organowy wraz z prospektem, wchodzące w skład ruchomego wyposażenia kościoła p.w. św. Piotra i Pawła w Hannie, są dziełami sztuki posiadającymi wartość historyczną, artystyczną i dokumentalną dla historii kultury ze względu na szczególne znaczenie dla epoki w jakiej powstały. Obiekty te, pochodzące z przełomu XVIII/XIX w., reprezentujące późny barok o charakterze ludowym, tworzą w powiązaniu z pozostałymi elementami wnętrza jedność stylistyczną. Z powyższych względów obiekt zasługuje na szczególną ochronę konserwatorską”⁴⁸. Jak wspomniano, określenie przybliżonej daty budowy utrudnia bardzo mała ilość ornamentów szafy organowej oraz sprawiająca wrażenie prowincjonalnej, forma prospektu organowego, a także skąpe źródła archiwalne. Warto dodać, że prospekt wykazuje znaczne podobieństwa do nieistniejących już XIX-wiecznych organów w niedalekich Horodyszczach (gmina Wisznice, powiat Biała Podlaska, województwo lubelskie)⁴⁹.

Prospekt organowy tego instrumentu jest architektoniczny, jednosekcyjny, trójwieżyczkowy, z pięcioma polami piszczalkowymi, wsparty na cokole, umieszczony centralnie na chórze muzycznym. Wieżyczki zwieńczone belkowaniem, skrajne – niższe, wysunięte dwubocznie, środkowa – wyższa, wysunięta półkuliście. Pola międzywieżyczkowe prostokątne, u góry ukośnie ścięte. Szafa organowa jest pomalowana na kolor brązowy.

⁴¹ ADS, Akta ogólne, Inwentaryzacja Zabytków, Dział III, Lit.: I, Nr porz. 3, Tom IV, Zaczęte 10.12.92 – Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Białej Podlaskiej o wpisaniu organów z kościoła parafialnego w Hannie do rejestru zabytków, nr rej. B-56., 1995 r.

⁴² R. Brykowski, E. Smulikowska, dz. cyt., s. 9.

⁴³ J. Gołos, *Polskie organy ...*, dz. cyt., s. 308, 309., tenże, *The polish organ*, s. 289, 290. Ciekawe, że autor w swojej zaktualizowanej pracy w jednym miejscu podaje, iż instrument ten powstał ok. 1700 r. (s. 289, 290.), natomiast pod fotografią archiwalną pozytywu z Hanny, Gołos obok podpisu *Typical village church organ*, podaje właściwszą datę 1800 r. (s. 527).

⁴⁴ NID, Anatoliusz Czerepiński, dz. cyt.

⁴⁵ Za informację dziękuję Pani Małgorzacie Trzaskalik-Wyrwie.

⁴⁶ NID, Wiktor Łyjak, dz. cyt.

⁴⁷ Z takim datowaniem zgadza się również Doktor Marcin Zgliński z Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk, któremu dziękuję za informację.

⁴⁸ Zob. przyp. 41.

⁴⁹ Zob. NID, Wiktor Łyjak, koperta ODZ *Horodyszczce*, 1987 r.

Dekoracja snycerska składa się z dużych złożonych uszaków z wici akantu (obecnie jeden), najprawdopodobniej nienależących do pierwotnego wystroju organów, pochodzących zapewne z lat 20-30. XVIII w., jednakże nietypowo pogrubiony akant sugerowałby ich późniejszą imitację. Pozostałe ornamenty są zdemontowane, a ich miejsce częściowo zastępują uproszczone kotary, prawdopodobnie wyrobu stolarskiego. Niekompletność ornamentów bardzo utrudnia datowanie instrumentu.

Wymiary szafy organowej są następujące: wysokość 250 cm, szerokość 215 cm, głębokość 100 cm.

Organy znajdujące się w Hannie, to typowy barokowy pozytyw, czyli małe, kilku głosowe organy, zazwyczaj z głosem *Pryncypał 4'*, ustawionym w prospekcie na froncie organów, wyposażone w jedną klawiaturę ręczną, czyli manual, pozbawione klawiatury nożnej, zwanej pedałem. Tego typu instrumenty – pozytywy, były bardzo rozpowszechnione po kościołach, zwłaszcza wiejskich, na terenie Rzeczypospolitej, co stanowiło też cechę typową staropolskiego budownictwa organowego.

Dane techniczne instrumentu są następujące:

Skala manualu C – c[♯], 45 klawiszy, kontuar wbudowany w lewy bok szafy organowej.

Traktura gry i rejestrowania mechaniczna, wiatrownice klapowo-zasuwowe.

Obecnie instrument ma 7 głosów ustawionych w kolejności od strony prospektu organowego:

Manual

1. [Pryncypał 4']
2. [Portunal 4']
3. [Quinta 3']
4. *Octa*[va 2']
5. [Mixtura 1' II]
6. *Flet* [Minor 4']
7. [Flet Maior 8']

Urządzenia dodatkowe: [Tympan]. Miech horyzontalny jednofałdowy, jednoczerpakowy, o wymiarach 200 x 120 cm, umieszczony na zewnątrz instrumentu. Napęd nożny.

Większość karteczek z napisami nazw głosów nad manubriami, czyli wyciągami rejestrowymi, została zniszczona, tylko dwie z nich były możliwe do odczytania. Dyspozycję organów można uznać za oryginalną, podobną do innych dyspozycji osiemnastowiecznych, chociaż część głosów w całości, a niektóre częściowo mają nowe, dwudziestowieczne piszczałki, w tym głos *Pryncypał 4'* prospektowy. Potwierdza to także w swoich badaniach Wiktor Łyjak⁵⁰. Obecna dyspozycja organów z Hanny w zasadzie zgadza się z podaną przez autora ankiety ODZ, jednakże zastanawia fakt, że znalazła się tam informacja o wiatrownicy stożkowej, zamiast typowej dla dawnych instrumentów, klapowo-zasuwowej⁵¹. Została zachowana pierwotna tzw. *krótka oktawa* w klawiaturze manualowej w basie, czyli pozbawiona dźwięków chromatycznych oprócz B.

⁵⁰ Tamże, Wiktor Łyjak, dz. cyt.

⁵¹ Tamże, ankieta ODZ, dz. cyt.

Miech pochodzi zapewne z XIX w. Dane dotyczące jego wymiarów (160 x 110 cm), zawarte w ankiecie ODZ, znacznie odbiegają od stanu rzeczywistego, prawdopodobnie z powodu niedokładności pomiarów⁵². Co ciekawe, do obsługi miecha nie zamontowano napędu elektrycznego.

Z powodu złego stanu, organów nie używa się podczas nabożeństw. W zastępstwie wykorzystywany jest instrument elektroniczny. Piszczałki pozytywu są mocno rozstrojone, jednakże sam mechanizm gry i rejestrowania funkcjonuje prawidłowo.

Warto, aby ten niewielki zabytkowy instrument został przywrócony do stanu używalności, gdyż na szczęście nie jest on jeszcze w stanie destrukcji, a pięknie wkomponowuje się w specyficzny wystrój wiekowej, pounickiej świątyni w Hannie.

⁵² Tamże.